

FIKİR VE SANAT

Paris Ekolünün Türkiye'de Batı Müziğinin gelişmesindeki etkileri

LEON EKSERCI

TÜRKİYE'nin sanat tarihinde öyle devirler var ki, Türk ruhu ve kültürü Fransa ile fasilasız bir irfan kucaklaşması içinde bulunuyor. Meselâ, 19 uncu asırdan beri, Fransız edip, filozof ve sanatkarlarının nüfuzu Türk münevverleri üzerinde müessir, feyizli ve müsbet olmuştur. Bu tesirin musiki alanında vermiş olduğu semereler nazarı dikkati celbedecek kadar mühim ve esastır.

Fransa ile Türkiye arasında musikiye ait münasebetlerin başlangıcı gayet eskidir. Sarayı hümayna ciddi ve muntazam bir musiki topluluğu gönderen ilk memleket Fransa olmuştur. 1541 tarihinde, Fransız kralı, 1 inci François, dost ve müttefiki Kanuni Sultan Süleymana karşı cemile olmak üzere, Fransa'nın en meşhur sanatkarlarından mürekkep

bir saz heyetini İstanbul'a göndermiştir.

Parlak bir hüsnü kabul gören Fransız sanatkarları, Topkapı Sarayında muvaffakiyetle konserler vermiş ve Padişah'ın emriyle eserler bestelemiştir. Türk musiki sinin «Frenkcin» denilen makamı bu eserlerden kalma bir an'ane ve tarihi hatıradır.

BOURDELOT'un «Musiki Tarihi» adlı kitabında zikrettiği Fransa'nın İstanbul Büyükelçisinin hatıralarına göre, Süleyman el Kanuni Batı musiki sinin İmparatorluğu dahilinde karışıklıklara sebebiyet vermesi ihtimalinden çekinerek, Fransız musiki sinin alarına bir çok hediyeler verip sazlarını kurdurduktan sonra, onları memleketlerine indirdi.

Lâle devrinde, Fransa Sefaret-hanesinde verilen oda musikisi konserlerine bütün vükelâ davet edilirdi. Bahusus, Sadrazam İbrahim Paşa, büyük bir musiki meraklısı ve Fransa Sefirinin en aziz dostu sıfatıyla, bütün bu konserleri huzuru ile şereflendirir ve Fransa Sefaretine mensup olan kıymetli kemancıları çok takdir ederdi.

Tanzimat devrinden sonra garp musikisi İstanbul'da büyük bir rağbet kazanmaya başladı. Sultan Abdülmecit batı musiki sinin gelişmesine derin bir alâka gösterip, bu yeni sanat cereyanını teşvik etmek lütfunda bulundu.

Dolmabahçe sarayında tertip edilen zarif ve muhteşem musiki ve şiir müsamerelerinin şöhreti Avrupa'ya kadar aksetmeye başlamıştı. Bu esnada birinci sınıf bir virtüöz olan Henry Vieuxtemps, zevcesiyle birlikte İstanbul'u ziyaret ederek, Sultan Abdülmecit tarafından merasimle Sarayda kabul edilmişti. Brassın namında diğer bir Fransız keman ustası İstanbul'da batı musiki sinin terakkisine değerli hizmetler de bulunmuştur.

Türkiye'de yetişen sanatkarlar arasında şerefli bir nam kazanmış olan ve sanat muhitlerinde garp musiki sinin yayılmasına çok esastı hizmetlerde bulunan rahmetli Saffet Bey, Paris Konserve

tuarında, meşhur flütist Taffanel ve bestekâr Theodore Dubois ile çalışıp, yüksek bir irfan ve sanat seviyesine ulaşmıştı.

Lâkin, henüz hayatta bulunan bestekâr ve virtüözlerimiz arasında da birçok misaller zikredebiliriz. Ankara sanat ve müzik çevrelerinin ileri gelenlerinden biri olan Ulvi Cemal Erkin musiki tahsilini ikmal etmek üzere, 1925 yılında Paris'e gitmiş ve Noel Gallon ile piyano, Nadia Boulanger ile kompozisyon dersleri almıştır. En önemli eserleri arasında «Beş damla» adlı piyano suitinde ve yaylı sazlar dördlüsünde Fransız ekolünün etkileri hissedilir.

Keza, Cemal Reşit Rey Paris'te ünlü bestekâr Raoul Laparra'nın yanında kompozisyon ve Marguerite Long ile piyano tahsil ederek sanatını geliştirmiştir.

«Yunus Emre» oratoryosunun yaratıcısı Adnan Saygun'a gelince, o da Paris'te Schola Cantorum'da, eğer yanlışlıyorsam, gayet ince bir musiki sinin olan Paul Le Flem ve âlim nazariyecisi Eugene Borrel ile çalışmış ve çağımızın en güçlü birkaç Türk bestecisinden biri olmuştur.

Tanınmış ve çok sesli musiki nin zengin imkânları ile süslenmiş Orkestra Sütiyle Fransa'da Honegger Armağanını kazanmıştır.

Nihayet, Ekrem Zeki Ün, Mithat Fenmen, İdil Biret, Suna Kan, Ayşegül Sarıca, Ayla Erduran, Verda Erman, Ani Gaser ve Halûk Tarcan gibi değerli kemancı ve piyanistlerimiz Paris'te Fransız ustalarının elcisi altında, sanat tahsillerini geliştirmiş ve ikmal etmişlerdir. Aralarından bazıları cihanşümül bir şöhrete ulaşmış ve Türkiye'nin sanat elcisi ünvanını hak etmişlerdir.

Kalben temenni edilir ki, musikinin âhenkli ve sihri sahasında cereyan eden bu verimli teşriki mesail Fransız ve Türk sanatkar ve münevverlerinin yekdiğerlerini daha derin ve esastı surette tanıyıp, takdir etmelerine ve sile olsun Zira, sanat münasebet ve mübadeleleri milletlerin yakınlaşmasına ve dünya sülhunun takviyesine müessir surette yardım edebilir.